NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svitlobo dane od krajnske kmetijske družbe.

V red devane od *Dr. Janeza Bleiweisa.*

Tečaj VII. V sredo 3. prosenca (Januarija) 1849. *List 1.*

Simon Gregorčičeva knjižnica Ljubljana INVALIDI

Opomín bravcam

zastran Novíčniga pravopísa.

Novim prejemnikam Novíc branje polajšati, ki še morebiti sedanjiga slovenskiga pisanja ne poznajo, povémo: de ta pravopís, v kterim se zdej večidel vse bukve in vsi časopisi natiskujejo, se od nekdanjiga stariga le v naslednjih 6 čerkah loči:

Sedajni **c** se bere kakor poprejšni **z**, postavimo: *cerkev.*
Sedajni **č** se bere kakor poprejšni **zh**, postavimo: *čep.*
Sedajni **s** se bere kakor poprejšni **f**, postavimo: *sadje.*
Sedajni **š** se bere kakor poprejšni **fh**, postavimo: *štor.*
Sedajni **z** se bere kakor poprejšni **s**, postavimo: *znan.*
Sedajni **ž** se bere kakor poprejšni **sh**, postavimo: *žaba.*

Sicer se pa bere vse kakor v starim. Tode tistim, ki le nemško brati znajo, se mora še posebej opomniti, de ne smejo misliti, de že znajo slovensko brati, ako nemško znajo: vsak jezik se mora človek učiti, če ga hoče brati in razumeti. Zató so slovnice ali gramatike, kterih imamo zdej že na cente. — Tudi gospodje in gospé iz mest in tergov! nikar prehitro ne zabavljajte, ako na kako sebi neznano besedo zadenéte, in ne recíte berž: „to ni po krajnsko“. Je, je po slovensko, tode čisto je nemške soderge, ktere se moramo ogibati, kolikor je moč, ako hočemo, de bomo očistili lepi slovenski jezik, in mu tisto veljavnost pridobili, ktero zasluži in ktero zadobiti mora.

Vredništvo.

Vošila Novíc.

Dobro vselej mé Novíce
Vam, Slovénci! smo vošile,
Vam že včasi z novim létam
Serčne žélje oznanile;

Čas pa dalje tèče
V morje večnosti nezmérne,
Ž njim tekó vošila naše
Kolotéku časa vmérne.

Zdaj tedaj posluh nastáv'te,
De željé vam in naméne,
Ktere misel snuje, mélje,
Naše serce razodéne:

Vóšimo, naj vsi naródi
So zvesti Bogú, cesarju;
Vsak'mu 'z »Božje«, ne 'z človéške
»Mílosti« je moč vladárju.

Vóš'mo, naj bi mat' Slovénja
Svoje otrôke srečno zbrala;
Naj bi v maternim naročji
Svéto véro obvarvála.

Naj, ko čbelce v mladim rôju,
Sát olíke čédno snuje,
Naj nikar, ko zlobni bési,
Čez Bogá se ne vzdiguje.

Vóš'mo, naj ni zbor poslancov
Líčen puhlim' ropotižu,
Naj se vstava skoro zdela
Módra v Marskim Kromorižu.

Naj njé sad zares osréčil
Bi Avstrijane, in omikal,
Božjih práv se ne dotikal,
In ne bégal katolikov.

De bo sonce deržavljánam
Sjalo rés svobode nove,
Naj dá strah in kazin zlôbi,
Hudodelstvu rezne okóve.

Kdor hudôbi snáme spóne,
Dobriga ne čini ploda,
On poštene va-nje kuje:
To pakléna je svoboda!

Vóšimo, naj zbor naravnost
Čversto hódi pot pravíce,
Naj spoštuje lastovíno,
Naj zaverže sléd lisíce.

Vóš'mo še, de bi poslanci
Nikdar sebe ne iskali,
Scer bi sebe, dom, resnico
Zlobno in sramôtno zdali.

Vóš'mo, naj bi zbor slovenski
Krepko svoj namèn ohranil,
Véro, národnost, cesárja
Vsako uro moško branil.

Naj skerbí, de zdrave hrane
Najdla naša bo Modríca,
Burke tuje in neslane
Ne gerdé naj njen'ga lica!

Vóš'mo, naj bi pisaríja
Dobra dobro se zorila;
Hudovoljnim mažamúham
Tinta vsa se posušila.

Vóšimo, naj bi učeni
Mnogo dobriga pisali,
Gôri, dôli, lês v Ljubljano
Nam Novicam pošiljali.

Vóšimo, naj vsikdar šola
S cerkvijo se sporavnava,
Sicer bosta brez prenéha
Šolc in šola pataglava.

Vóšimo, naj Bog obvarje
Nas bolezni, ure hude;
Dobra létina poplača
Kmétu séme naj in trude.

Vóšimo, naj mir se verne,
Lah spozná cesarske prave,
Némec naj pustí Slovéne,
Madžar ne vzdiguje glave.

Vóšimo, naj pobratenje
V čistih se naménih širi,
Zlóga med narôdi vláda,
Vse naj duh ljubezni vmiri.

Jeran.

Svèt mojim duhovnim bratam
k novimu létu.

De so v dobrim duhu vredovani časopisi ljudstvu v veliko korist, je med izobraženimi že zdavno spoznana resnica. Sosebno v zdajni dobi, ko nam skorej vsaki dan kaj noviga prinese, so dobri časopisi živa potreba. Po kteri poti se dajo ne samo vsakdanje prigodbe beržej razglasiti, ampak tudi krivi zaumeni med ljudstvam ložej popraviti, — laží, ki jih nevedni ali hudobni ljudjé tolikokrat trosijo, bolj zatirati, — in mnoge potrebne vednosti ložej razširjati, kakor po dobrih časopisih? Ali kako redka je še hiša med našim priprostim ljudstvam, v kteri bi kaki začasni list, kakoršnih zdaj ni pomanjkanja, brali, marveč se sliši tolikrat stara presoja: Cajtenge vse lažejo! — Kako bi se dalo temu nekoliko v okom priti?

Ne zamerite mi, dragi duhovni bratje! de vam tale svèt ponudim: Večína nas duhovnikov je kmečkiga rodú, vsaki zmed nas ima domá žlahto bližnjo ali daljno, v kteri jih zna gotovo eden ali več brati. Naj vsak za tekoče léto kakimu svojimu na kak prostimu ljudstvu ugodin časopis, postavim na „Novíce“ ali „Zgodno danico“ ali „Vedeža“ naroči, in ga tako brati primora. — Na ta svèt me je moja lastna skušnja napeljala. Ko sim svojimu bratu celi tečaj „Novíc“ ponujal, naj jih na dom vzame in o priliki prebira, mi je vselej odgovoril: „Nimam časa toliko brati.“ Čakaj, bratec! sim si mislil, boš bral ali ne. Grem in naročim vlani osorej zanj na „Novíce“. Ko se pervi list v hiši oglasi, zmajejo moj stari, sicer prav častitljivi oče — kterimu Bog še dolgo živeti daj! — z glavo ter pravijo: „Kamor bi bil M..... ta dva goldinarja obernil, bi bil bolje storil.“ Lajnsko spomlad pridam bratu še „Cerkveni časopis.“ In glej! unidan me je željno poprašal, ali bom še zanaprej zanj Novíce in cerkveni časopis plačal ali ne? in stari oče pravijo: No, zdaj vender kaj zvemo, kako se po svetu godí. —

Kogar bi utegnili stroški od mojiga svèta ostrašiti, naj pomisli, de je že tako vsak tem svojim po môči pomagati dolžan, in de je gotovo boljši na svetovano vižo k telesnimu in dušnimu blagostanju perpomoči, kakor z denarmi, ki se takó radi po nepotrebnim potratijo. M. J.

Turšična smukavnica.

Navada je, de kmetje posušene turšične stêrže ali strôke z rokami smučejo. Se vé de kjer pridelk ni velik, in kjer se družinskih rók ne manjka, de se da to delo brez mašíne, samo z rokami lahko opraviti.

Kjer pa veliko turšiče pridelajo, in kjer gospodár svojo družino pri družih opravilih potrebuje, je pa smúkanje turšice z rokami prezamudno. Takrat je smukavnica dobra.

Smukavnica je mašína, turšico práv naglo osmukati. Pred nekimi 20 léti jo je gosp. Mariot znajdel, gosp. Gardner pa popravil. Tako popravljena smukavnica je prišla v létu 1838 v Florenc na Laško, kjer jo je za kmetijstvo skerbni Dunajski grof Harrah vidil in od ondod na Dunaj sabo vzel. Na Dunaji sta jo izdelavavca kmetijskiga orodja Burg in Jobst napravljati in po 20. do 30. gold. prodajati začéla. Kér je ta mašina zares dobra, se je kmalo razširila po Estrajskim, Štajarskim, Marskim, Koroškim, in nektere take mašíne so prišle tudi na Krajnsko, pa le malo. Krajnci so se mašín dosihmal le malo poprijemali in se večidel le prostiga stariga orodja deržé — pa nadjamo se, de bo to kmalo drugači. Novi časi bojo terjali, de se bomo povzdigniti mogli na višji stopnjo v vsim, in de se bomo poterjeniga noviga orodja radi popríjeli, ako delo boljši in hitrejši opravi in se takó veliko časa prihrani. Čas pa je denár.

Novíce si bojo létas prizadevale, kmetijske gospodarje soznaniti z mnogim dobrim orodjem, in bojo po potrebi tudi v podobah pokazale dobre drevésa (pluge), sejavnice i. t. d. Marsiktero reč si bo lahko ena soseska omislila, ki si je pomamezni gospodar napraviti ne more. Prihodnjič bojo vsi kmečki gospodarji v vožji soseskini zavezi živéli kot udje eniga trupla.

V lanjskih Novícah in létašnji pratiki smo dali popolni podúk, turšico saditi in obdelovati. Danas vam podamo podobo velike hvale vredno mašíne — turšične smukavnice — na ogled, ktero ima kmetijska družba v Ljubljani, kjer jo vsak lahko vidi in poskusi.

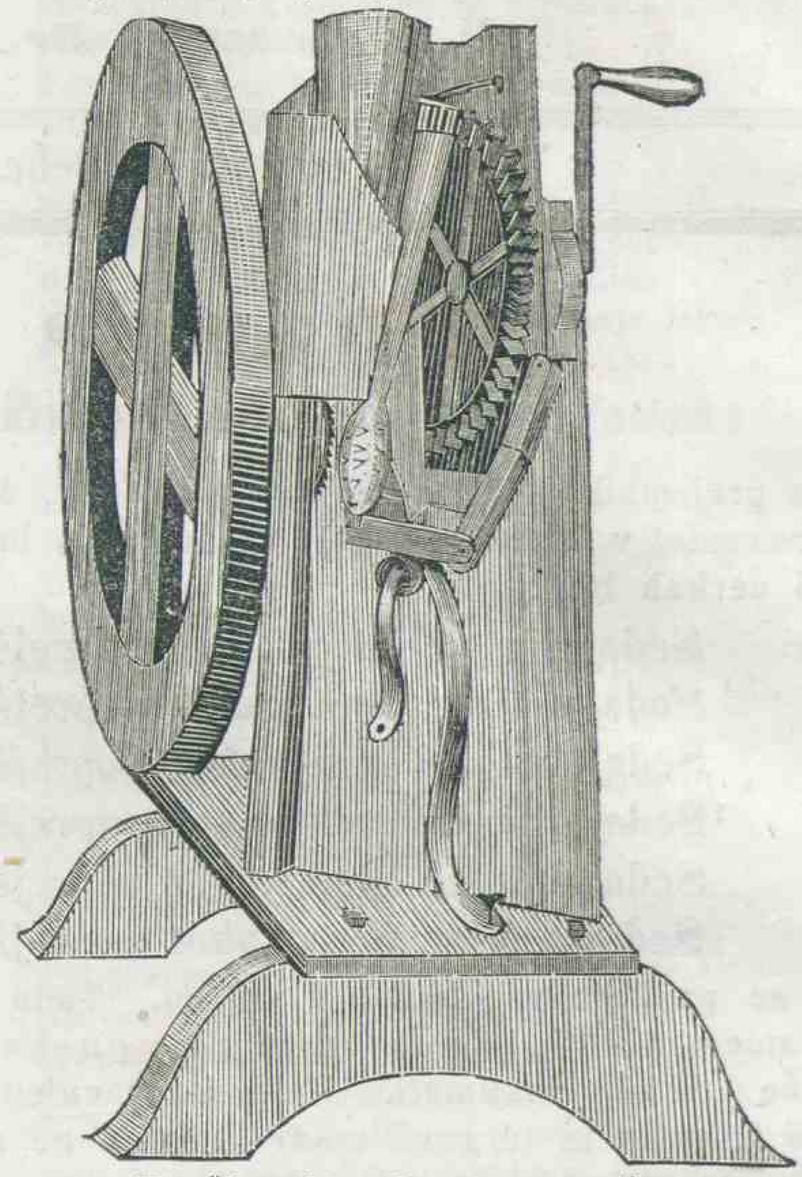

Ta smukavnica osmuka z 2 delavcama v 10 urah 40 vaganov ali mecnov turšice. Eden suče kolo, drugi pa méče strôke v plehasto cev (tráhtar), kjer jih grebenasto vertílo nanaglama zagrabi, de osmukani spodej vùn padejo.

Turšica je glava vsih žit. Ona donese ne le nar obilniši pridelk na zernji, temuč vse, kar od turšice pride, zamore kmetovavec dobro oberniti. Toča ji malo škodje, in ona se skorej po vsih krajih dobro obnaša. Mende de bi ne bilo napčino, ko bi tudi na Dolenskim namesto marsikteriga nograda turšično polje stalo!

Slovenci — slovenski jezik.

Vodnik lepó pripoveduje od slovenskiga jezika. En kos tega pripovedovanja smo podali bravcam v lanjskih Novícah — drugi kos pa bomo prinesli létas.

Čmu tedej govorite vi od slovenskiga jezika, če nam Vodnik to reč razlaga? bo morebiti kdo vprašal. Na to vprašanje odgovorimo letó:

Kakor se kaže, bojo letas Novíce veliko novih prejemnikov dobile, v kterih se je ljubezin do materniga jezika vžgala, kar nas práv veselí. Tem novim bravcam je treba saj kratko povedati: kdo de je Slovenec, in kaj de je slovenski jezik.

Tudi od naših kmetov na Krajnskim smo se že večkrat prepričali, de ne vedó, de so Slovenci. „Krajnci smo“ — pravijo — „in kranjski jezik govorimo.

Res je, ljubi prijatli! de ste Krajnci, in de krajnsko govorite — tode krajnska dežela je le en kos slovenske zemlje, kteriga so naši očaki Slovani zató Krajn imenovali, kér na kraji, na meji laške dežele stojí. Krajnci smo tedej nar krajni rod ene matere, eniga naroda, ki se že od nekdaj Slovenci imenujejo. Slovenci smo na Krajnskim, na Koroškim, na Štajarskim, na Goriškim, na Teržaškim in Istrijanskim. Vsi smo sinovi ene matere Slovenije, vsi imamo z majhnimi razločki edini jezik, ki se ne imenuje krajnski, ampak slovenski jezik; „windische Sprache“ ga Nemci imenujejo. Že nas stari pisa-

vec Linhart piše v svojih zgodovinskih bukvah krajnske dežele (Versuch einer Geschichte von Krain 1791): „Vsaki Krajnc pozná Krajnca pod imenam „Slovenec“, in njih jezik je slovenski jezik.“

Žalostno je, de to, kar so naši stari očaki vedili, so njih mlajši pozabili! In vender je res taka! Zares nekteri mislijo, de slovenski jezik je novo skovana beseda, de je od vseslovanov (Panslavisten) v sedanjim času iznajdena. Bog nam pomagaj! de se je naš narod v take tmine pogubil, de brat brata ne pozná, de nam je beseda „Slovenec“ ptuja beseda postala! Valvazor, Linhart, Zois, Vodnik, Ravnihar, Kopitar: slavni Slovenci! kaj bi neki rêkli, ko bi iz grobov vstali in take Krajnce govoriti slišali, ki še ne vedó: kteriga rodú de so!

Spodnji Štajarci, Koroški, Goričanje i. t. d. govorijo ravno tisti jezik kot mi: ali smemo zató reči, de govorijo po krajnsko ali po štajarsko, po koroško, po goriško? Mi ne poznamo štajarskiga, koroškiga, goriškiga jezika, pa tudi krajnskiga ne: ampak le slovenski jezik, kakor ga Štajarci, Korošci, Goričanje, Krajnci govorijo, in kteriga vsaka dežela nekoliko po svojim zavija.

Naj bi si ta kratki podúk sleherni Slovenec dobro v glavo vtisnil, kterimu dosihmal za njegov narod ni nič mar bilo, — de bo konec vsih nepotrebnih razpertij, in de se nam ne bo treba bati, de bi Nemci našo nevednost zasmehovali.

Kaj je lepiga na Slovenskim?

1. Lepo je, de imamo nebeški mir.
2. Lepo je, de imamo eno vero svojih očetov, in jo spoštujemo.
3. Lepo je, de se duhovni in deželski nasprót ne vjédajo, in ne grízejo, kakor drugod.
4. Lepo je, de se slovenšina takó prijetno razvija, cvetè, in vsak dan več prijatlov dobiva.
5. Lepo je, de so novi slovenski pisavci snažni in sramožljivi, po vrojênim duhu Slovencov, kterim se nesnaga gnjusi.
6. Lepo je, de imamo ljubiga Cesarja radi, in Mu želimo zvestí ostati.

J.

Prošnja zastran šolskih rečí.

Nič našim šolam zdaj tako ne manjka kot poboljšanih novih bukev. Veliko učenja je zdaj potrebno pa kje so bukve? —

Če se učitelj sam s prestavljanjem iz drugih bukev pečati mora, mu malo časa za potrebno šolo ostaja; in ali je tudi vsak tega kos? — Naj bodo dobri prijatli naše ljube slovenske mladine lepo prošeni, berž ko bo mogoče to potrebno reč začeti. Prav bi bilo, ko bi se več takih milih podpornikov najdilo, de bi se bližnja pot nastopila. Eden ne zmóre vsiga, tudi sostavki pri berilih, izgledih i. t. d. od mnogih glav pisani, bi mnogim glavam dopadli in dobro delo bi se od slabejiga ločilo. Upamo, de bo častito slovensko družtvo, ki je za vse domorodne rečí tako živo vnéto, tudi za to reč domoljubno skerbelo. *) —

V večih krajih se učiteljem tudi létas za béro in za šolsko kurjavo merzlo godi. V enih krajih morajo celò otroci v šolo gredé polena nositi. Tudi pri nas bi bila kmalo taka. Hvala Bogú za dobro zimo! — Blagor šoli, kjer ljudjé nje prid poznajo; gorjé pa tudi tisti šoli, kjer se vse po tlačansko godí! — Naj bodo učitelji v nar večí prizadevi starišem, in otrokam veliki prid šole pokazati. Naj bodo častiti duhovniki in gosposka prav lepo prošeni, naše revne šole priporočevati in jim z vsim v pomoč biti. —

Pomagajte potrebni reči, lepo prosimo vas!

Iz Podbrezja. A. Praprotnik.

*) Slovensko družtvo ne bo nikdar svoje dolžnosti zanemarilo — ali vsiga ne more samo storiti. Govorili smo že z gospodam nadvodjam, de bi se ta reč z gorečnostjo poprijela, nadjamo se, de bo skerbel, tako imenitno reč s pomočjó mnogih glav opraviti. Vredništvo.

Ktere iména mescov so prave?

Od tistiga časa, kar so slovenski pratikarji pred štirimi léti listognoj podorali, in na mesto njega listopad — ne vém ali raz poljskiga ali raz českiga debla — vkljub južnim Slavanam, kteri listopad en mesec pred imajo, v našo pratiko vklatili, se je več glasov zaslišalo, kteri so jeli ravno tako pridno nove iména mescov kovati, in perporočevati, kakor svoje dni čerkarji čerke.

1. Nekdo je hotel, de bi se mesci po številkah imenovali, na priliko: pervonj, drugonj i. t. d.
2. Gospod M. Majer v svoji vse hvale vredni kjigi: „Pravila kako izobraževati ilirsko narečje“ nam je odbral iz 34 slovenskih imen mescov, ki jih rabijo v različnim pomenu Čehi, Polaki, Serbi, Horvati in Slovenci, naslednjih 12, ki se mu zavolj mnogih vzrokov nar primerniši zdijo: leden, luti, brezen, traven, cveten, červen, lipen, serpen, rujen, listopad, gruden, prosinec.
3. Gospod B. Potočnik je tudi 12 takih metuljev, tode nekoliko druge baže, ktere ste v Novícah in Slovenii brali, izpustil.
4. Gospod Poženčan skoraj celò hoče, de bi za naprej po premakljivih lunnenih mescih, kakor v starimu zakonu, čas merili, ne pa po stanovitnih sončnih mescih, kakor ga ves izobraženi sedanji svet meri.
5. Gospod Jeran pa svetuje, de bi nas vse slovenske novice in morebiti tudi pratike, vsak mesec z vsimi različnimi slovanskimi imeni mescov razveselile, in tako nas naučile, kakošno vreme de je ravno pri vsih nasih slovenskih bratih.

Kdo nam tedej pravo pot kaže?

Po svoji enostranski misli vsak, — gledé pa na naše splohne potrebe, mislim, de nobeden ne. —

(Dalje sledí.)

Dopisi.

30. grudna 1848.

(Iz Celja.) Tudi pri nas in na deželi srebernine od dné do dné bolj zmanjkuje, takó de dvajsetic skorej ne bomo več vidili. Kam pa vender pridejo sreberni denarji? Nekteri jih zakopujejo; nekteri — kristijanski judje in gerdi mešetarji — jih skupej pobirajo in daljej prodajajo; nekteri jih imajo v loncih in skrinjah zaperte in shranjene. Poslednji se mislijo nar bolj preskerbeti; pa kaj se zgodí? Na spodnjim Štajarskim, v Žužemskim kantonu, je prebival kmet v revni koči, imel je 300 tolarjev v skrinji shranjenih. Po noči nenadjano postane velik pogòr; pogorela je hiša in shranjeni tolarčki so v ognji se raztopili; zdaj je ta kmet resnično revež. Ako bi bil svoje denarje hranilnici (Sparkasse) izročil, bi mu ne bili in ne mogli pogoreti, in na svoje stare dni bi bil imel lep in gotov pripomoček. —

Kakor pravijo, bo mestno svetovavstvo v Gradcu po izgledu Ljubljane in Prage papirnati drobiž za 10 in 20 krajcarjev napraviti dalo. To je zdej potrebna in bi bila pametna naredba, če bi le sreberni denar potem še bolj ne zginil?

Ni davnej kar je v Celje 1 bataljon graničarjev prišel; brez orožja so bili, v svoji narodni obleki (gunjac, šešje in opanke). Prijazno smo jih sprejeli, kér so naši slovanski bratje, in kér so bili in gredó v boj za mogočno Avstrijo, za Cesarja in za domovíno, doma pustivši ljube ženke in drage otročičke. 19. t. m. pa, po

telegrafu pokličani, jih je na naglo 4 kompanije ponoči na železnici se v Gradec odpeljalo; pri nas ste 2 kompanii ostale. —

Celjske nemške novine so konec tega léta tudi konec svojiga kratkiga življenja dosegle. Za domovíno, za občni blagor in korist niso nič pripomogle, Slovenšini pa so vedno protivne bile. Pa — od mertvih nič hudiga! Torej naj mirno počivajo! Amen. J. Š.

(Iz sv. Urbana.) V Radgovino maširajo vsaki dan naši bratje Horvati dobro oboroženi. 20. dan grudna jih je do 1000 mož samih Otočanov mimo nas maširalo. Hitro za njimi Banovci 2. regimenta, in Križevčani. Vsi so z najboljim duham nadušeni.

(Iz Koroškiga Junske dolíne). Kar se le redko in težko doseže, ima tolikanj veči vrednosti na svetu. Zlata vreden je čas našiga življenja, posebno če smo ga lepó obernili po poklicu svojiga stanú. To se zamore popravici rêči od gosp. Janeza Kumra, častitljiviga fajmoštra in komendatorja na Rehberzi Dobrolske tehantíje — ki so 26. listopada z veliko častjó svojo drugo novo mašo obhajali; čez 50 lét so slavni mašnik. — Kér visoki vredni starček od nekdaj radi Novíce beró in so velik prijatel svojiga materniga jezika — naj ohranijo Novíce tudi to slovesno obhajanje. Bog živi še več lét častí vredniga dušniga pastirja!

V. Kuster.

(Iz Sel v Semiču na Dolenskim). Hvala Bogú! létina je bila lani pri nas práv bogata. Po več krajih naše fare so pridelali veliko dobriga vina; so gospodarji, ki ga zamorejo po 150, 200 tudi 250 veder pokazati. Češpelj smo nasušili veliko, jabelk tudi dovolj. Turšica se je dobro obnesla. Korúna (krompirja) smo malo dobili, zató kér smo ga malo sadili. Če nam da Bog pričakati, ga bomo pa létas spet poskusili. Vino ima pri nas ceno po goldinarjev in 50 krajc. in po 2 gold. malo vedro, to je, 20 bokalov; tudi so že nekteri prodali novo vino po 2 gold. in pol. — 26. kozoperska l. l. je prišel gosp. Matija Premuta, rojen Semčan, od kteriga so predpredlanjske Novíce nekaj povedale, iz Amerike domú. Kmalo po novim létu se misli spet nazaj v Ameriko podati, kjer mu práv dobro gré, tako de voši svojimu očetu le enako hrano (živež) imeti, kakoršna njegovim hlapcam v Ameriki ostaja. On bo veliko blaga tukaj nakupil in sabo vzel. Zdej kupuje sodčke od 8 do 12 veder vina, in misli kakih 200 veder nakupiti. Tudi češplje kupuje, ki jih po 2 gold. cent dobí in mu jih ljudjé sami vkup vozijo; okoli 300 centov jih misli skupej spraviti. Vse blagó bo v Terst speljal, iz Tersta ga bo pa pa morji domú v Ameriko poslal. On pravi, de bo vsak bokal vina do doma veljal 1 gold. — Če mu bo srečno domú prišlo, ga bo po 5, tudi po 6 gold. bokal prodajal. Denarje je pa take seboj prinesel, de bi si jez v Semču ne mogel za-nje ne kruha, ne tobaka kupiti — same amerikanske cekíne. Zavoljo tega je mesca listopada v Terst šel, de jih je zmenjal za cesarske denarje. Tudi pravi, če mu bo létas ta kupčija dobro znêsla, bo gotóvo čez 2 letí spet v Evropo prišel. Takrat bo pa več kupil, létas le za poskušnjo dela. Slovenci imamo le bistre glave; kakor že naš Vodnik pôje! (To pismo prostiga kmeta, pa pridniga bravca Novíc, Jakoba Smrekarja, v nažim pravopisu práv dobro pisano, so nam poslali častiti gosp. J. O. Lepstanski; lepa hvala za-nj!)

Poslanci slovenskih dežélá pri Cesarju.

V 51. listu Novíc smo povedali, de se je 10 poslancov iz Ljubljane v Olumuc in Prago podalo, v imenu krajnske dežele novimu Cesarju poklonit se, odstopivšimu Cesarju pa se zahvalit. Kakor iz Krajnskiga, so se poslednji teden lanjskiga léta tudi poslanci iz Koroškiga, Štajarskiga in Teržaškiga (med temi tudi milostljivi škof Teržaški g. g. Jernej Legat) v ravno tem namenu v imenovane mesti podali.

Oni ne morejo dosti pripovedati, s kakšno prijaznostjo so jih bili povsod sprejeli — in kako ljubeznjivo, zraven pa tudi kako modro se obnašajo mladi Cesar, ki tudi več slovanskih jezikov práv gladko govoré. — Krajnskim poslancam so odgovorili presvitli Cesar tóle v nemškim jeziku, zató kér so jih tudi naši poslanci nemško nagovorili:

„S pravim veseljem prejmem poklon pomnoženiga zbora krajnskih deželnih stanov in c. k. poglavniga Ljubljanskiga mesta.“

„Zvesta udanost Krajncov do njih vladarja že od nekdaj sloví. Nadušeni od prave in čiste ljubezni do domovíne, spremljajo tudi zdej novo rojstvo celiga cesarstva z nar gorkejšimi vošilami, in bojo brez dvoma vsi, kakor vsak po svojim stanu, pripomôgli k dokončanju veliciga dela.“

Marsikterimu poslancu!

Iz Celjskih Novin.

Vi rečete, de ste „dobriga serca in pravičniga duha za kmeta, kar dostim gospodam manjka.“ — Verjamemo, de resnico govorite, tudi nismo še nobeniga slišali, ki bi Vas bil zavoljo tega grajal; pa ne dopade nam, de ste pravičniga duha le za kmeta. — Gotovo ste že vidili podobo pravíce; — ta za človečko družtvo nar svetejši divica ima zavezane očí, v rokah derží tehtnico, — to pomeni, de ne pozna razločka med ljudmí in stanovi.

Nihče ni pravičen, ako reče, de je le pravičniga duha do samo eniga stana; pa tudi poslanci niso na zboru zató, de bi samo en stan zagovarjali. Mi smo Vas zvolili, de bi po pravici vse stane v celi veliki Avstrii zagovarjali. Če se tedaj posebno za kmečki stan potegujete, Vam to popolnama práv damo, zakaj ta stan se mora nar več polajšati, kér je tako dolgo nar veči teže nosil; pa misliti morate tudi na druge stanove, kér vse zagovarjate. Tedej Vas, gospod poslanec, še enkrat prosimo, ponašajte se dobro za kmeta, tode ne pozabite, de ima deržavni zbor tudi druge ravno tako imenitne in važne namene; ne pozabite tudi, de ste Slovenec, de ste tistiga roda, kteri je tako dolgo pod jarmam ječal, de ga zdaj skoraj več ne občuti. Dokler Slovenca jezik v šoli in pri uradi (v kancelijah) svoje pravice ne dobí, ostane še zmiram sužen.

Pri vsim temu naj Vas pravica vodi, in zamolčali bodo vsi Vaši zoperniki.

V volitnih rečéh
za deržavni zbor na Dunaj.

Za prid in blagor domovíne iskrena „Slovenija“ priporoča v 50. listu volivcam nektere učene in poštene rodoljube, de naj bi eniga izmed njih v Logatcu 8. dan tega mesca za poslanca izvolili. Draga „Slovenija“ kaj se trudiš bob v steno metati?! Zastonj je vse tvoje prizadevanje — volili bojo kakor kane. Novíce nočejo več prazne slame mlatiti.

Rimiljanska cesta
skozí gojdz Hrušico. *)

Rimljani so posebno zavoljo vojskinih potreb v premagane dežele ceste napravljali, in sicer kolikor mogoče na bližnjico; zatorej so koj, ko so bili Norik in Panonijo z vojsko premagali, dobro spoznali, de bi se do njih,

*) Po besedah gosp. M. Merviga iz nemških Ljubljanskih Novíc »Illyrisches Blatt Nr. 79. l. 1848.«

jih

jih z Rimam bolj terdno skleniti, nar bliže skozi gojzd Hrušico, kteriga so k Julijevim planinam prištevali, dala cesta, kakor močna žila, narediti. — Oglej, nekdaj pervo mesto za Rimam, je bil že z njim sklenjen s cesto čez Konkordijo, in ravno to cesto so tedej ob času cesarja Avgusta od ondod podaljšali in jo v pridobljene dežele potegnili, namreč čez reko Frigid, (ki je merzli med Ajdovšino in Šturjo tekoči potok Hobelj — po domače Hubelj imenovan) — mêja med Krajnskim in Primorškim) čez Hrušico, čez Longaliko Manzio (zdaj Logatic) in čez Emóno (zdaj Ljubljana) do Celja. Ta cesta je bila ena nar imenitniših rimskiga cesarstva, kakor poglavitna žila, kér po nji so bile sklenjene izhodne dežele cesarstva z zahodnimi. Po nji je derl velikanski Maksimin Traks v letu 238 nad mesto Oglej, kjer je bil pa od svojih lastnih vojšakov umorjen. Po ravno ti cesti je šel s svojo vojsko léta 383 Maksim nad Teodozija; on je takrat mémo gréde Emono brez prida oblegoval in je bil potlej na Horvaškim pri Siski od Teodozija zmagan, ki ga je po ravno tisti cesti, od kodar je bil prišel, do Ogleja nazaj podil, kjer je bil tudi od vojšakov umorjen. Še nar imenitniši pa je postala cesta čez Hrušico léta 394. Takrat sta se bila spuntala Evgeni in Arbogast zoper Teodozija, in sta obsedila s svojimi trumami vse goré in doline, ki so kakor predzidje proti Italijanskimu, kterim se pravi Juljeve planine, h kterim se je tudi gojzd Hrušica prišteval. Tode Teodozi je prišel iz izhodnih ali jutrovih dežél s svojo vojsko, je premagal perve sovražnikove straže, je prederl skozi Hrušico in pridši čez hrib proti zahodu vidi vso (zdaj Lipavsko) dolino polno konjikov in pešcov. Na potoku Frigid (Hubelj) v dolini se je vnéla bitva, v kteri je bil Evgeni popolnama pokončan.

Po ravno ti cesti so se pozneje vozile tudi posebno hude šibe božje nad Rimsko cesarstvo, namreč: v létu 400 Alarih, kralj Gotov; Atila s svojimi divjimi Huni léta 451, in léta 568 Alboin s svojimi Longobardi. To de od kodar so se te divje ljudstva valile, so tudi žalostne znaminja divjosti vse pokončaje popušale, in tako so lépe bogate dežele žalostne uboge pušave postale, zatorej so tudi rimljanske ceste, tako tudi cesta čez Hrušico, v nič prišle, kér jih nihče ni popravljal. Ko so si prebivavci ondašnih krajev v mirniših časih spet opomogli, de so začeli spet ceste popravljati, so se ob času cesarja Korlna VI. zapušene, raztergane ceste čez Hrušico ognili in jo rajši od Razdertiga doli proti Gorici obernili, kakor je še zdaj. Še le pred kratkim so nektere soseske zapušeno rimljansko cesto toliko popravile, de je bil ravno za silo kolovoz.

Lanjski laški punt in vojska s hinavskim Korl Albertam, ko je bilo potreba naglama trume vojšakov na Italijansko pošiljati, je Avstrijansko deržavo spodbodlo, se stare rimljanske ceste čez Hrušico spet poprijeti, jo v boljši stan postaviti, jo v nekterih krajih tudi zložniši narediti, in tako dosti, vsaj kakor pravijo, dve pošti krajši pot na Laško napraviti, kar posebno v vojskinih časih veliko veljá; in vse to se je zares že lanjsko poletje zgodilo, de se zdaj že lahko po nji vozi, in tudi veliko vojaštva je že po nji šlo.

Pa stanovitno se mende (pristavim) vender ne bo lahko ohranila v dobrim stanu, kér ne bo vnašalo, zakaj polétni čas manjka ondi, na dolgi poti, vôde, tako de je že lani mende po tisti poti veliko vojšakov od žéje obolelo, če ne clo pomerlo, kakor je bilo slišati; pozimi pa so dostikrat strašni zaméti, polédice in nepreneslivi mrazóvi, de bo dostikrat cele tedne, kakor zaperta. Torej bo mende le še sadanja cesta čez Razderto bolj navadna ostala. Poslovenil J. P.

K 1. listu Novíc.

Novičar.

Deržavni zbor je dokončal svoje praznike 2. dan tega mesca; danes je začel nar imenitniši délo — ustavo delati, ktero vsi tako željno pričakujemo. Bog daj, de bi délo mojstra hvalilo! — Minister denarstva je konec léta (kozoperska) deržavni obrajt (rajtengo) položil, iz ktere se vidi, de navadni dohodki zadnjiga mesca je bilo 6 milijonov in 649273 gold. — navadni stroški brez stroškov za laško in ogersko vojsko pa 11 milijonov in 376923 gold. — po tem takim bi bili v kasi zmanjkali 4 milijoni in 727650 gold. — Kér pa so izverstni dohodki donesli 7 milijonov in 556707 gold., izverstni stroški pa so le znêsli 2 milijona in 753928 gold., je po tem obrajtu čez zgorni snezik stroškov ostalo v kasi na koncu léta v vsim skupej 67029 gold. — Deržavni zbor je ministru denarstva dovolil za prihodnje leto 80 milijonov gold. na pósodo vzeti. — Za Madžare je bil pretečen teden nesrečen; naša armada jim je vzéla Arad in Raab, ktero mesto so sovražniki brez vojske zapustili. Do zdej beží Madžarska armada, kakor de bi ji pod petámi gorélo, in ljudstvo sprejema našo armado povsod z velikim veseljem. Pri vsim tem se bahá Košut v Peštu, kakor de bi bil nepremagljiv; — kmalo bomo slišali, kaj de se bo s Peštam zgodilo. Huda vojska bo — to je gotovo — v tem mestu, to de brez dvoma (cvibla) bosta Vindišgrêc in Jelačič zmagala. — V Dunajskim časopisu „Ostdeutshe Post“ smo unidan brali, de sedanji ministri ne ravnajo svobodno, ampak de stojé pod vodstvam Slovanskim.“ Za božjo voljo! ali še ne bo konec zatirovanja slovanskiga naroda? Če se ministri enakopravnosti (Gleichberechtigung) deržé, in če ne pripusté, de bi ravno Nemci zvônec nosili — ali se pravi to: pod slovanskím vodstvam stati?! Sicer pa tudi dozdej še ne moremo reči, de bi bili ministri Slovanam v kakošni reči prednost dali, ktere tudi ne želímo. Slovani le enakopravnost terjamo, in nič več; ta se nam po pa pravici mora dati. — Stroške ponižati v cesarskih pisarnicah, je ministerstvo notranjih oprav ukazalo, de nej bo namesto 18 pisarnic notrajniga ministerstva prihodnjič le 12. Po tem je odstopilo več vradnikov iz službe, in med temi tudi c. k. dvorni kancelár baron Weingarten, ki je bil pred sedanjim krajnskim deželnim poglavarjem poglavar v Ljubljani. Pošten mož je bil in tudi moder mož — scer pa velik protivnik slovanskiga naroda, ker je mislil, de Slovani smo sovražniki Avstrije. Poslednji nevarni časi so ga mende prepričali: de so ravno Slovani pravi prijatli Avstrije. — Dunajske Novice pišejo, de g. Füster ne bo več učenik véroznanstva na Dunaji. — V Gradcu bo hodilo to leto 12 časopisov na svitlo — vsi v nemškim jeziku. To očitno kaže, de se Gradec noče clo nič za svoje Slovence pečati. — V Ljubljani imamo zdej 2 nemska, 5 pa slovenskih časopisov. — V Celjovcu se je v deželnim zboru g. Jakomini krepko besedo vdzignil za celóst koroške dežele, kakoršna je dozdej bila, tode ne več pod Ljubljanskim deželnim poglavarstvam. Z veliko slavo je bil ta govor v zboru prejet. — Slovenci ondašnji še niso poprašali: kako bo z njih enakopravnostjo? Istrijanci so se oglasili, de niso Lahi, ampak Slovani. — Sveti oče papež se še ne mislijo v Rim nazaj podati; to pa ni rés, de bi bili Rimci papežu deželsko oblast vzéli in ga le za škofa spoznali, zakaj deržavni zbor v Rimu je 11. grudna začasno vlado z 3 možmi postavil, ki imajo tako dolgo v iménu papeža vladati, de sv. oče nazaj pridejo. — 20. grudna je Napoleon nastopil vodstvo Francozke vlade, in v svojim pervim nagovoru je obljubil, de mir in postavni red je njegov cilj in konec. Bog daj! — Iz Pole v Istrii nam g. P.

Sch. pišejo, de vse cesarske barke so tam zbrane in s tolikimi vojaki nepoljene, de vse mergolí; dragôta je tedej silno velika. — V Frankobrodu je zmiraj veči zmešnjava, in — kakor časopisi pravijo — mislijo nadvojvoda Janez odstopiti in Frankobrod zapustiti. — V Terstu je bilo 19. dan grudna slovesno okinčanje 4 vojakov s srebernimi svetinjami, ki so se pri Pirani junaško obnašali. Deželni in vojni poglavar grof Gyulaj jim je z lastno rokó svetinje pripél. — Na noviga leta dan je napravilo slovensko družtvo v Ljubljani v svojim novim stanišu slovesno besedo (Concert), pri kteri je tudi slavni umetnik Eller, izverstna umetnica Michelli in več druzih dobro znanih rodoljubov igralo. Večkrat smo se ta veseli večér, kteriga slovesnost so tukajšni oficirji našiga in horvaškiga regimenta povikšali, spomnili na slovesno besedo Slovanske Lipe v Pragi, ktera jo pred ta večer napravila v podporo slovaške armade.

Odgovor
na trojno zaničevanje v Novícah.

Ne bil bi verjel, de sim takó imenitno stopnjo dosegel, de se ne morejo moji zoperniki mene naglodati.

Zdaj pa, kér so me Novíce že v tretjič poprijele, se moram vender oglasiti.

V pervih dveh žlakih so neumneži le godernjali, v zadnjimu listu Novíc je pa hudoben lažnivič svoj strup proti meni obernil, in zato bom na trojno zaničevanje ob enim odgovoril.

V 45. listu Novíc je gosp. Rotar iz Brežic mojim voljivcam svetoval, de naj bi mene nazaj poklicali, kér sim jez nemškutar in madžaron.

Kaj se le to pravi? ali se mu ne bojo šeme posmehvale, kér vender vsak vé, de sim Krajnc!

Ako pa on misli, de jez z nemškutarji ali madžaroni deržím, pokaže še le prav svojo bedakost: Kaj bo le nemcam ali madžaronam z menoj pomagano, kér gosp. Rotar sam pravi, de nič ne govorim, kér mi očita de še do zdaj v zboru nisim govoril. S tem očitanjem on še le svojo nevednost v zbornim ravnanji prav očitno pokaže.

Povém mu, de v angleškim parlamentu, ki svojo reč bolj zastopi, kakor mi, jih ne več kakor kakih 20 govorí, vsi drugi, desiravno dobre in učene glave še raj molčé vodjam svoje stranke pridružijo, kakor de bi z nečimernim klepetanjem dragi čas tratili. Gosp. Rotar tudi misli, de poslanci druziga ne delajo kakor se v zbornici shajati, in tam brez vsiga pripravljanja svoje naloge pretresovati. V tem ga moram podučiti, de zbor razpade v 9 odsekov in v posebne shodiša, v kterih, se pripravljajoči na očitne zbore, vse na tanjko pretresamo, eden drugimu svoje misli razodevamo, in se zadnjič zavoljo glasovanja zedinimo. Sleherni bo spoznal, de se v takih shodiših ravno tako za prid ljudstva skerbeti zamore, kakor v veliki zbornici, zdaj pa prašam, ali gosp. Rotar tudi tako dobro vé, de tudi v njih nisim nikdar besedice cehnil? In če po njegovih mislih nič ne veljam, zakaj sim pa v sedmim odseku enoglasno za tajniku (Sekretär) izvoljen bil?

Kar pa očitanje v 47. listu Novíc vtiče, moram na to odgovoriti, de na zboru ni potreba samih učenih glav, ampak tudi mož, kteri imajo dobro serce, de ne gledajo na druge straní, kader se glasovi dajejo, — ne na tisto stran, kjer ministri sedé, ne na tisto, kjer si gospodje nosovi vertajo, ampak na tisto stran, ki želí ljudstvu praviče dobro zagotoviti, uaj bo léva ali desna.

Ravno za to je potreba več serca, kot glave.

Glave smo imeli pri starih postavah, ali serca za ljudstvo je bilo malo, in ravno gospodje tiste baže se čez mene nar bolj šopirijo.

Kar pa zadene hudobno očitanje v 50. listu Nocíc, se moram nar pervo začuditi, de pisatelj ni svojimu sostavku imena podpisal, in na dalje odgovorim, de je vse, kar je tukej čez mene govoril, sama gola in zmišljena laž.

Bil sim jez v resnici ob času punta Dunaj zapustil in sim se podal na svoj dom, ali 14 dni je preteklo, de se nisim iz hiše ganil, kako bi bil te mogel černo vojsko nabirati, in — ali se je le kaj napčniga v tistim kraji zgodilo?

Naj se le en kmet oglasí, kteriga bi bil jez k černi vojski nagovarjal.

Ako me je kdo vprašal, kaj de je na Dunaji, sim mu odgovoril to, kar so Dunajčanje sami pravili, in če je bila misel morebiti napčna, ni bila moja lastna misel, ampak Dunajskiga ljudstva, ktero je moglo veči vednost od tačasnih zadevkov imeti, kakor jez, ki sim ptujic bil.

Žalostno je, de se po Novícah — temu tako spoštovanimu časopisu — tako gerdo opravljanje razširja, gotovo ne bo to k izobraženju našiga ljudstva pripomoglo. Opravljanje in krivo obdolženje so naši pravični rojaki že po keršanski véri od nekdaj čertili, ne vém ali jim boste kaj vstregli, če ne boste jenjali takih lažnjivih sostavkov po Novícah pretresovati. — Prosim zadnjič vredništvo, de naj bi mi imé pisatelja —r povedalo, de se bom pri tiskarni sodbi za svoje poštenje oglasil. *)

Kromeriž 20. grudna 1848.

Juri Gajer, poslanec iz Mirne.

Slovenske navade.

(Kaj je „bobljati?“) Med več druzimi smešnimi navadami imajo krajnski otroci po nekterih krajih tudi to navada le: Kedar kje kóljejo, pridejo pred hišo, na okno poterkajo, in mermrajo s spremenjenim glasam, de bi jih ne spoznali, rekoč:

So nam pravili,
De ste prešiča zadavili;
Stézte se na políco,
Dajte klobasíco!

Ti trančarí se pravi: „Bobljanje“, ali: „hodijo bobljàt.“

J.

*) Imé gospoda —r Vam damo po zaukazu tiskarnih postav po pismu na znanje, sicer pa Vam gosp. Gajer, odkritoserčno povedati moramo, de je vredništvo Novíc večkrat enake govorice pripovedovati slišalo, kakoršne sta nam jih gosp. Rotar in gosp. —r oznanila. Ta dva gospoda sta svoji iméni očitno zastavila za poroštvo tega, kar sta pisala — tedej mislita že spričati kar sta govorila. Vredništvo Novíc se ne derží nikdar in v nobeni rečí le ene stranke, ampak vedno le pravice, če ravno je pravica včasih temu ali unimu grenjka. Torej Novíce ne morejo vedno hvaliti, ampak grajati, kar je grajanja vredno. Zató so grajale Dunajski punt 6. kozoperska in vsaciga, ki se je za-nj potegoval zató, kér ta punt ni veljal svobodi, ampak Madžaronam, ki so se odtergati hotli našimu cesarstvu in vse narode Ogerskíga kraljestva pod Madžaronsko sužnost spraviti. To je očitno, kot beli dan, — to zdej celi svét vé, — to očitno govoré in pišejo pošteni Dunajčanje, ki se ne smejo zmešati s tisto Dunajsko derhaljo, ki je Latura umoríla, orožnico ropala in oropane puše prodajala in černo vojsko po deželah vžgati hotla i. t. d. Novíce se bojo potegovale za svobodo in pravico vsih stanov, in se nikdar ne bojo prilizovale le enimu. One se bojo krepko potegovale za pravíce slovenskiga naroda, de ga noben drug narod po krívici ne bo zatiroval. Tega nej se derží tudi vsak slovenski poslanec, in nej nikdar in nikjer ne pozabi svoje dolžnosti! Ravno ko to pišemo, dobimo od gosp. Rotarja in od gosp. Grudna pismi. V pervim nas gosp. Rotar naganjajo, de bi njih drugi dopis, ki Vas, gosp. Gajer, spet očitno graja, v Novícah natisniti dali, — v drugim pa gosp. J. Gruden oznanijo, de se že podpisi volivcov naberajo, de bi Vas iz zbora nazaj poklicali. Vsih teh dopisov ne moremo v Novicah natísniti, kér bi vsim bravcam ne vstregli, samó take rečí ponovljati in prostor drugim sostavkam kratiti. Doklada je za ponavljanje enacih osébnih rečí.

Vredništvo.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*